बौद्धिक सम्पत्ति र प्रतिलिपि अधिकार

उद्देश्य:

- सहभागीहरूलाई बौद्धिक सम्पत्ति र प्रतिलिपि अधिकारसँग परिचित गराउने
- सहभागीहरूलाई प्रतिलिपि अधिकार उल्लङ्घनको बिषयहरूका बारे गम्भीरतापूर्वक सोच्न प्रेरित गर्ने
- सहभागीहरूलाई प्रतिलिपि अधिकारयुक्त सामग्री, कृएटिभ कमन्स (Creative commons) र सार्वजनिक डोमेन (Public domain) को न्यायोचित प्रयोगका बारे बुझाउने

वर्कसप पूर्व गर्नुपर्ने कामहरू:

- मिरो बोर्ड (Miro Board) तयार पार्नुहोस्
  नोट: कार्यशालामा *Miro* को उपयोग गर्नको लागी सहजकर्ताले माथी लिंक गरिएको बोर्ड जस्तै एउटा बोर्ड बनाउनु आवश्यक छ। यो भिडियोले कार्यशालाहरुको लागी *Miro* को उपयोग गर्न सिकाउँछ ।

- प्रस्तुत गर्ने स्लाईड खोल्नुहोस्

- क्रियाकलाप गराउँदा प्रयोग गर्नका लागि निम्न कार्यपुस्तिकाहरू ठिक पारेर राख्नुहोस्
  - के तपाइँ यिनको प्रयोग गर्न सक्नुहुन्छ?
  - टग-अफ-वार
  - मैले सोच्ने गर्थें... र म अब सोच्छु...

सहजकर्ताका लागी नोट:

- यदि तपाई मिरो जस्तै हवाइटबोर्ड टूल प्रयोग गर्दै हुनुहुन्छ भने सुनिश्चित गर्नुहोस् कि सहभागीहरु यस साधनसंग परिचित छन। तपाइँ कार्यशाला को शुरुवातमा मिरो सँग परिचय गराउन एक छोटो २०-३० मिनेटको सत्र गर्न सक्नुहुन्छ, र त्यस पछी कार्यशाला को प्रवाहसंग अघि बढ्न सक्नुहुन्छ।
- भौतिक कार्यशालामा व्हाइटबोर्ड एप्लिकेसनको उपयोग गर्न सम्भव छैन भने तपाइँ स्टिकी नोट्स र न्यूजप्रिन्ट कागजको प्रयोग गरी सबै काम भौतिक रूपमै गर्न पनि सक्नु हुन्छ।
- यो कार्यशाला संचालन गर्न सहजकर्तासँग निश्चित स्तरको सिकाई सम्बन्धित सामग्रीको ज्ञान हुन आवश्यक पर्दछ। कृपया कुनै पनि अपरिचित विषयवस्तु भेट्नु भएमा, त्यस सम्बन्धि जानकारीको लागी यस डिजिटल टुलकिटको *"**theme 2: Creating Digital Contents**"*मा हेर्नुहोस्।

प्रयोग हुने प्रविधि

- मिरो (Miro)

कार्यतालिकाः

विषय	उद्देश्य	विवरण
परिचय र एनर्जाइजर १५ / १५ मिनेट	सहभागीहरूलाई एउटा रमाईलो काम सँगै गर्न लगाउने। बौद्धिक सम्पत्ति र यसको प्रयोगको बारेमा सहभागीहरूलाई जिज्ञासु बनाउने।	शुरूमा आफ्नो परिचय दिनुहोस् र कार्यशालाको बरेमा संक्षिप्त जानकारी दिनुहोस्। सहभागीहरूलाई ४-५ जनाको समूहमा छुट्ट्याउनुहोस् र एनर्जाइजर गर्नको लागि तयार पार्नुहोस्। नोट: यस क्रियाकलापको बारेमा विस्तृतमा जान्नको लागि गतिविधि सिटमा हेर्नुहोला। स्क्रीन प्रस्तुत गर्नुहोस् र यस गतिविधिको लागी बनाइएको मिरो फ्रेम देखाउनुहोस्। प्रत्येक समूहको काम गर्ने क्षेत्र देखाउनुहोस्। त्यस फ्रेमको लिंक साझा गर्नुहोस्। सहभागीहरु सँग यस गतिविधिको लागी ७ मिनेट छ। सोध्नुहोस् - के तपाइँले काम गर्नुभएको लेख कुनै प्रतिष्ठित पत्रिका वा अखबारमा प्रकाशित हुन सक्ला ? सहभागीहरुलाई सोध्नुहोस् - के तपाईँहरुले जम्मा गर्नुभएका तस्वीरहरुको उपयोग कानूनी छ? बौद्धिक सम्पत्तिको बारेमा चर्चा तिर सत्रलाई बढाउनुहोस।

बौद्धिक सम्पत्तिको परिचय
 	
२५ / ४० मिनेट
	बौद्धिक सम्पत्ति र यसको उल्लङ्घनका बारेमा सहभागीहरूलाई सोच्न प्रोत्साहन गर्ने।	सोध्नुहोस् - तपाइँलाइ बौद्दिक सम्पत्ति के हो जस्तो लाग्छ?
		
		सहभागीहरूका उत्तरहरूलाई सम्बोधन गर्दै बौद्दिक सम्पत्तिको बारेमा छोटो जानकारी दिनुहोस्।
		
		सोध्नुहोस् - बौद्दिक सम्पत्तिको उल्लङ्घन गर्न किन सजिलो छ?
		
		फेरिपनि सहभागीहरूका उत्तरहरू हेर्दै तलका बुँदाहरूसित तुलना गर्नुहोस्।
		
		• डिजिटल सम्पत्तिको क्षय नहुने प्रकृति
		    ○ भौतिक सम्पत्तिको विपरीत, बौद्धिक सम्पत्ति उपयोग वा उपभोगमा घट्दैन
		• डिजिटाईजेसनको कारण प्रतिलिपि बनाउन सजिलो
		    ○ भौतिक सम्पत्ति को विपरीत, डिजिटल सामग्री सजीलै नक्कल र पुनरुत्पादन गर्न सकिन्छ
		• क्रेताद्वारा डिजिटल सम्पत्तिको दुरुपयोग
		    ○ निर्माताले कुनै खरीदारलाई सामग्रीको अनधिकृत पुनरुत्पादनबाट प्रतिबन्ध गर्न सक्दैन
		
		माथिको हरेक बुँदाका बारे सहभागीहरूबिच छलफल गराउनुहोस्।

		सहभागीहरूलाई प्रतिलिपि अधिकारको उल्लङ्घन र त्यसको असर विषयको स्लाइडहरू देखाई र छोटो प्रस्तुति गर्नुस्।
बौद्धिक सामग्रीको उचित प्रयोग ४० / ८० मिनेट	बौद्धिक गुणहरु को दिइएको उपयोग उपयुक्त छ वा छैन भनेर प्रतिभागिहरुलाई सोच्न लगाउन क्रिएटिभ कमन्स र सार्वजनिक डोमेनको परिचय।	सोध्नुहोस् - प्रतिलिपि अधिकार भएका कुराहरू कानुनी रुपमा कसरी प्रयोग गर्ने? प्रस्तुत भएका विचारहरूमाथि छलफल गर्नुहोस् र सहभागीहरूले प्रयोग गरेका प्रतिलिपि अधिकार भएका कुराहरूको बारे सोच्न लगाउनुहोस्। के उनीहरूका प्रयोग कानुन सम्मत थिए? थप प्रश्नहरू गरी छलफललाई गहन बनाउनुहोस्। सहभागीहरूले अब बौद्धिक सम्पत्तिको केहि प्रयोग उपयुक्त हुन् वा होईनन्, टग-अफ-वार **(Tug-of-war)** नामको सोच्ने शैली प्रयोग गरी वर्गीकरण गर्छन्। यो पनि एक समूहिक क्रियाकलाप हो। नोट: यस क्रियाकलापको बारेमा विस्तृतमा जान्नको लागि गतिविधि सिटमा हेर्नुहोला। आफ्नो स्क्रिनमा मिरो फ्रेम देखाउनुहोस्। एक संक्षिप्त डेमो दिएर क्रियाकलापको व्याख्या गर्नुहोस्। सहभागीहरू स्पष्ट भएपछि लिंक साझा गर्नुहोस् र क्रियाकलाप गर्नको लागी १५ मिनेट दिनुहोस्। यो क्रियाकलाप पछि सहभागीहरूलाई एक अर्काको काम हेर्न २ मिनेट दिनुहोस् । सहभागीहरूलाई एकअर्काको काममा देखिएका साना भन्दा साना फरकहरू पत्ता लगाउन प्रोत्साहित गर्नुहोस् र नबुझेका बिषयहरूका बारे अन्य सहभागीहरूलाई प्रश्न गर्न लगाउनुहोस् । आफुलाई सोधिएका प्रश्नहरूको जानेसम्म राम्रो जवाफ दिन लगाउनुहोस्। उचित उपयोग(fair use), क्रिएटिभ कमन्स र सार्वजनिक डोमेनहरूका बारेमा संक्षिप्त वर्णन गर्नुहोस्। सहभागीहरूलाई भर्खरै प्राप्त जानकारी अनुसार, अघिल्लो क्रियाकलाप पुनः हेरी उनीहरूले टग-अफ-वारमा गरेको वर्गीकरणलाई परिवर्तन गर्न लगाउनुहोस्। यो कामको लागि १० मिनेट समय दिनुहोस्। क्रियाकलाप सम्पन्न भएपछि, प्रत्येक समूहलाई उनीहरूले गरेका परिवर्तनहरू र के सोचेर ती परिवर्तन गरियो भनेर सोध्नुहोस् । समय धेरै नभएमा आफ्नो विचार छोटकरीमा राख्न लगाउनुहोस्। अन्त्यमा **fair use**, केहि क्रिएटिभ कमन्स र सार्वजनिक डोमेनका स्रोतहरू (यूट्यूब क्रिएटिभ कमन्स, अनस्प्लास- *unsplash*- विकिमीडिया कमन्स, गुगल ईमेज सर्च फिल्टर, प्रोजेक्ट गुटेनबर्ग, आदि) का बारे सहभागीहरूलाई बताउनुहोस्।

		आफ्नो स्क्रिन शेयर गरी तलका वेबसाईटहरू देखाउनुहोस् । फोटो - unsplash, google image search filter, wikimedia commons संगीत - musopen भिडियो - youtube creative commons पुस्तकहरू - standard ebooks library
सिकाई उपलब्धि र समाप्ति १० / ९० मिनेट	सहभागीहरूलाई यस कार्यशाला पछि उनीहरूको विचारमा कस्तो परिवर्तन आयो सोच्न लगाउने कार्यशालाको सार कुराहरूलाई प्रस्तुत गर्न लगाउने।	सोच्ने शैली "पहिला म सोच्थेँ... अहिले म सोच्छु..." (I used to think . . . And I now think . . .) को उपयोग गरी क्रियाकलापका बारे सहभागीहरूको विचार लिनुहोस्। संचालकको लागी नोट: यस क्रियाकलापको बारेमा विस्तृत रूपमा जान्नको लागि गतिविधि सिट हेर्नुहोस्। केहि सहभागीहरूलाई कार्यशालामा भएको आफ्नो अनुभवहरूका बारे सोध्नुहोस्। डिजिटल सामग्री निर्माताका लागी बौद्धिक सम्पत्ति र प्रतिलिपि अधिकारको नियमहरू जान्नुपर्ने आवश्यकताको बारेमा कुरा गर्दै सत्रको अन्त्यत गर्नुहोस्।